

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу МУХІНА Валерія
Анатолійовича на тему: «Механізм підвищення показників економічної
ефективності розвитку галузі рослинництва в умовах невизначеності»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Актуальність теми дослідження

За сучасних умов функціонування аграрного сектору України, що характеризуються високим рівнем економічної, політичної, соціальної та природно-кліматичної невизначеності, проблема підвищення економічної ефективності розвитку галузі рослинництва набуває особливої наукової та практичної значущості. Воєнні дії, порушення логістичних ланцюгів, трансформація світових агропродовольчих ринків, кліматичні зміни, нестабільність інвестиційного середовища та зростання конкуренції істотно ускладнюють функціонування вітчизняних товаровиробників і потребують пошуку нових підходів до забезпечення сталого розвитку галузі.

Рослинництво традиційно є однією з провідних складових аграрної економіки України, формуючи значну частку валової продукції сільського господарства, забезпечуючи продовольчу безпеку держави та її експортний потенціал. За таких умов особливої актуальності набуває розроблення сучасних організаційно-економічних механізмів, здатних забезпечити підвищення економічної ефективності розвитку галузі, її адаптацію до впливу зовнішніх шоків, мінливості маркетингового середовища та зростання рівня ризику.

У цьому контексті тема дисертаційної роботи «Механізм підвищення показників економічної ефективності розвитку галузі рослинництва в умовах невизначеності» є своєчасною, відповідає сучасним потребам розвитку аграрної економіки, пріоритетним напрямам державної аграрної політики та має важливе теоретичне й практичне значення для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку галузі рослинництва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Мухіна Валерія Анатолійовича, є достатньо аргументованими та базуються на сучасній методології економічних досліджень. Безперечною перевагою є комплексний характер дослідження, який поєднує теоретичні узагальнення, аналітичне оцінювання сучасного стану галузі рослинництва та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності галузі.

Автором використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких бібліографічний метод, методи аналізу та синтезу, індукції й дедукції, економіко-статистичний аналіз, групування, моделювання, кореляційно-регресійний аналіз, графічний, абстрактно-логічний методи, що забезпечило комплексність дослідження та достовірність отриманих результатів.

Достовірність результатів підтверджується використанням офіційних статистичних матеріалів Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, а також сучасного економіко-математичного інструментарію.

Структура дисертації є логічною, відповідає поставленій меті та забезпечує послідовне вирішення визначених автором наукових завдань.

Ступінь наукової новизни одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи є достатньо вагомою та характеризується отриманням результатів, які мають теоретичне і практичне значення для розвитку економіки аграрного сектору.

Насамперед заслуговує позитивної оцінки розроблений автором організаційно-економічний механізм підвищення показників економічної ефективності розвитку галузі рослинництва, який інтегрує результати оцінювання впливу чинників маркетингового середовища, економіко-статистичного моделювання та інструменти адаптивного управління.

Безперечною перевагою дослідження є розвиток теоретико-методичного підходу до дослідження маркетингового середовища галузі рослинництва. Автор

обґрунтовує доцільність переходу від традиційного аналізу маркетингового середовища окремого підприємства до галузевого рівня, що є вагомим внеском у розвиток сучасної аграрної економіки.

Наукову цінність становить запропонований методичний підхід до аналізу розвитку галузі рослинництва України шляхом виокремлення чотирьох періодів розвитку з урахуванням інституційних трансформацій, пандемії COVID-19, повномасштабної війни та змін у системі статистичного забезпечення.

Високу оцінку заслуговує проведене автором комплексне оцінювання впливу економічних, соціально-демографічних, інвестиційно-інноваційних та природно-географічних чинників маркетингового середовища на економічну ефективність розвитку галузі рослинництва.

Особливу увагу привертає використання кuartильного моделювання для аналізу структурної трансформації продуктивності сільськогосподарських культур Харківської області, що дозволило встановити довгострокові закономірності зміни урожайності.

Практичний інтерес становить побудована система взаємопов'язаних економіко-статистичних моделей формування економічної ефективності виробництва продукції рослинництва, яка дала змогу кількісно оцінити взаємозв'язки між виробничими витратами, урожайністю, собівартістю, прибутком і рентабельністю виробництва.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням.

Поставлена мета досягнута, усі визначені завдання вирішені, отримані результати логічно взаємопов'язані та достатньо аргументовані.

Структура роботи є послідовною і повною. Кожний розділ логічно пов'язаний із попереднім, а висновки відображають основні результати проведеного дослідження.

Обсяг, оформлення дисертації та її зміст є такими, що відповідають вимогам МОН України.

Практичне значення результатів дослідження

Практична цінність дисертаційної роботи полягає у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій, методичних підходів та організаційно-економічного механізму підвищення показників економічної ефективності розвитку галузі рослинництва в умовах невизначеності, які можуть бути використані під час формування та реалізації державної аграрної політики, розроблення стратегій розвитку галузі, прийняття управлінських рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування, керівниками сільськогосподарських підприємств та іншими суб'єктами аграрного сектору.

Запропонований автором організаційно-економічний механізм, удосконалені методичні підходи до оцінювання маркетингового середовища, економічної ефективності розвитку галузі рослинництва та економіко-математичні моделі дозволяють комплексно оцінювати вплив чинників невизначеності, визначати пріоритетні напрями підвищення ефективності виробництва, обґрунтовувати стратегічні рішення щодо розвитку галузі та підвищувати об'єктивність управлінських рішень в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх упровадженням у діяльність аграрних підприємств Харківської області, Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної військової адміністрації, а також використанням у навчальному процесі Державного біотехнологічного університету, що свідчить про прикладний характер отриманих наукових результатів та можливість їх ефективного використання як у виробничій діяльності, так і в освітньому процесі.

Отримані результати можуть бути використані під час підготовки регіональних і галузевих програм розвитку рослинництва, удосконалення системи стратегічного планування діяльності аграрних підприємств, оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу, а також у процесі підготовки здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями.

Повнота викладення результатів дослідження у наукових публікаціях

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи достатньою мірою висвітлені у відкритому друці, що свідчить про їх послідовне формування, апробацію та належне наукове обґрунтування в процесі виконання дослідження.

За результатами дисертаційного дослідження автором опубліковано 14 наукових праць, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, колективна монографія та матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Опубліковані праці повною мірою відображають основні результати дисертаційного дослідження, його наукову новизну, теоретичні положення та практичні рекомендації.

Тематика наукових публікацій відповідає змісту дисертаційної роботи та охоплює ключові напрями проведеного дослідження, зокрема питання економічної ефективності розвитку галузі рослинництва, формування організаційно-економічного механізму її підвищення, оцінювання впливу маркетингового середовища, економіко-математичного моделювання та функціонування галузі в умовах невизначеності.

Основні результати дисертаційної роботи пройшли належну апробацію під час участі автора у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, де були представлені науковій спільноті, обговорені та отримали позитивну оцінку. Це підтверджує достатній рівень апробації дослідження, його наукову обґрунтованість та практичну значущість.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, науковими публікаціями здобувача та результатами перевірки дисертації на наявність текстових запозичень дає підстави стверджувати, що під час виконання дослідження автором дотримано принципів академічної доброчесності. У роботі використано сучасні наукові джерела з належним бібліографічним оформленням, а всі запозичені наукові положення, ідеї та результати супроводжуються відповідними посиланнями.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень принципів академічної доброчесності.

Зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи високий науковий рівень дисертаційної роботи, її актуальність, наукову новизну та практичну цінність, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження, які мають переважно дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

По-перше, слід відзначити, що, попри ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів до трактування категорій «ризик» і «невизначеність», авторська позиція щодо формулювання власного визначення поняття «невизначеність» могла б бути представлена більш чітко. Після критичного аналізу існуючих концепцій доцільно було б запропонувати узагальнене авторське трактування цієї категорії, що ще більше підкреслило б науковий внесок здобувача.

По-друге. Заслугує позитивної оцінки запропонована автором періодизація розвитку сільського господарства України у 2010-2024 рр. Водночас критерії виділення окремих часових етапів та їх взаємозв'язок із впливом ключових зовнішніх шоків доцільно було б обґрунтувати більш детально. Крім того, окремі висновки щодо впливу пандемії COVID-19, повномасштабної війни та інших факторів мають переважно описовий характер. Використання кількісних методів оцінювання внеску кожного із зазначених чинників у зміну результативних показників галузі дозволило б зробити отримані висновки більш переконливими.

По-третє, автором обґрунтовані висновки щодо зростання продуктивності праці та зміни ролі рослинництва у формуванні результатів аграрного сектору. Водночас доцільно було б більш детально проаналізувати, якою мірою зміна показників продуктивності праці обумовлена підвищенням ефективності виробництва, а якою – скороченням чисельності зайнятих,

структурними трансформаціями або іншими чинниками, що особливо актуально для періоду воєнного стану.

По-четверте, позитивно оцінюючи використання автором економіко-математичного інструментарію, варто зазначити, що в роботі переважають парні регресійні моделі, тоді як процеси формування економічної ефективності розвитку галузі рослинництва мають комплексний багатофакторний характер. Використання множинної регресії дало б можливість оцінити відносний вплив окремих факторів за умови їх одночасної взаємодії та підвищило б доказовість отриманих результатів.

По-п'яте, економіко-математичне моделювання виконано на основі статистичних даних лише за 2024 рік, що певною мірою обмежує можливість урахування часової мінливості економічних процесів та специфіки функціонування галузі в різні періоди. Використання панельних даних або інформації за декілька років дозволило б отримати більш стійкі та узагальнені закономірності.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і не знижують наукової цінності виконаної роботи, а також не впливають на її загальну позитивну оцінку. Вони можуть розглядатися як напрями подальшого розвитку теми даного дослідження.

Висновок

Дисертаційна робота Мухіна Валерія Анатолійовича на тему «Механізм підвищення показників економічної ефективності розвитку галузі рослинництва в умовах невизначеності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науково-методичному рівні. Зміст дисертації відповідає спеціальності 051 – економіка.

За актуальністю, ступенем обґрунтованості наукових положень, новизною одержаних результатів, їх теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор – Мухін Валерій Анатолійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Доктор екон. наук, професор,
професор кафедри маркетингу,
Київський національний
університет технологій та дизайну

ОРЕЛ Анна Миколаївна

